

Osoby ze zdravotním postižením

Dle zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, paragraf 67, odst. 2 se v České republice osobou se zdravotním postižením rozumí:

„(2) Osobami se zdravotním postižením jsou fyzické osoby, které jsou orgánem sociálního zabezpečení uznány

a) invalidními ve třetím stupni^{32 a)} (dále jen „osoba s těžším zdravotním postižením“),

b) invalidními v prvním nebo druhém stupni⁸⁸⁾, nebo

c) zdravotně znevýhodněnými (dále jen „osoba zdravotně znevýhodněná“).“

Legislativa (jsou zde uvedeny právní předpisy, které se k osobám se zdravotním postižením vztahují – vždy ve znění posledních předpisů).

Zákon č.108/2006Sb., o sociálních službách

Zákon č.110/2006Sb., o životním a existenčním minimu

Zákon č.111/2006Sb., o pomoci hmotné nouzi

Zákon č.117/1995Sb., o státní sociální podpoře

Zákon č.155/1995Sb., o důchodovém pojištění

Zákon č.187/2006Sb., o nemocenském pojištění

Zákon č.435/2004Sb., o zaměstnanosti

Zákon č.582/1991Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

Vyhláška č.284/1995Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění

Vyhláška č.389/2011Sb., o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi Vyhláška

č.505/2006Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o sociálních službách Vyhláška

č.359/2009Sb., kterou se stanoví procentní míra poklesu pracovní schopnosti a náležitosti posudku o

invaliditě a upravuje posuzování pracovní schopnosti pro účely invalidity (vyhláška o posuzování invalidity)

Zákon č.329/2011Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů

Vyhláška č.388/2011Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením

Posouzení zdravotního stavu

Zdravotní stav fyzické osoby je posuzován lékaři okresní správy sociálního zabezpečení (dále jen OSSZ). Lékaři OSSZ vycházejí s dokumentu, který předkládá ošetřující lékař posuzovaného.

Posuzovaný musí s Lékařskou posudkovou službou (LPS) spolupracovat v rámci jednotlivých zákonů (např. musí se podrobit vyšetření svého zdravotního stavu – např. přímo lékařem LPS;). Základní zákonná lhůta pro vydání posudku OSSZ je 45 dnů, u MPSV je to poté 60 dnů (lhůta se ze závažných důvodů může prodloužit).

Proti zprávě, kterou vydává OSSZ, se posuzovaný nemůže odvolat, protože je to pouze podklad pro rozhodnutí správního orgánu prvního stupně (Úřad práce ČR) a České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ).

Posuzovaný se proti rozhodnutí ÚP a ČSSZ může odvolat, následně pak zdravotní stavu posuzuje posudková komise Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV).

Posudek je podkladem pro rozhodování související s nárokem na příspěvek na péči, příspěvek na zvláštní pomůcku, nebo o průkazu osoby se zdravotním postižením. U ČSSZ je pak podkladem pro posuzování nároku na invalidní důchod.

Stupně invalidity

Stupně invalidity jsou posuzovány na základě poklesu pracovní schopnosti. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění říká, že pojištěnec je invalidní, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého stavu poklesla jeho pracovní schopnost nejméně o 35 %. Pro definování stupňů invalidity platí

„Pokud pracovní schopnost pojištěnce klesla:

- Nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %, jedná se o invaliditu prvního stupně
- Nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 %, jedná se o invaliditu druhého stupně
- Nejméně o 70 %, jedná se o invaliditu třetího stupně.“

Průkaz osoby se zdravotním postižením

Od 1. 1. 2014 je průkaz osoby se ZP možné získat pouze na základě správního řízení, které je zahájeno na základě podané písemné žádosti u krajské pobočky ÚP ČR.

Zdravotní stav žadatelů je posuzován lékaři ČSSZ. Nárok na průkaz osoby se ZP má jedinec starší 1 roku a kvůli dlouhodobě nepříznivému zdravotnímu stavu má podstatně omezenou schopnost pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra. U těchto průkazů platí, že čím vyšší míra omezení, tím vyšší stupeň ochrany a vyšší typ průkazu se jedinci poskytuje.

Existují **tři typy průkazů osoby se zdravotním postižením**, a to:

TP – patří osobě se středně těžkým funkčním postižením pohyblivosti (*je schopna samostatné pohyblivosti v domácím prostředí, v exteriéru je schopna chůze se sníženým dosahem a má problémy při chůzi na nerovném terénu*) nebo orientace (*je schopna spolehlivé orientace v domácím prostředí a zhoršenou schopnost orientace má jen v exteriéru*), včetně osob s PAS.

Výhody plynoucí pro držitele této karty: nárok na vyhrazené místo k sezení ve veřejných dopravních prostředcích (ne tam kde je nutná místenka), přednost při projednávání své záležitosti, pokud to vyžaduje delšího stání (neplatí na nákupy, placené služby, ošetření či vyšetření ve zdravotnických zařízeních).

ZTP – má osoba s těžkým funkčním postižením pohyblivosti (*je schopna samostatné pohyblivosti v domácím prostředí a v exteriéru je schopna chůze se značnými obtížemi a jen na krátké vzdálenosti*) nebo orientace (*je schopna spolehlivé orientace v domácím prostředí a v exteriéru má značné obtíže*), včetně osob s poruchou autistického spektra. **Výhody plynoucí z držení této karty:** bezplatná doprava pravidelnými spoji místní veřejné hromadné dopravy, slevu 75 % jízdného ve 2. vozové třídě osobního vlaku a rychlíku v rámci ČR a slevu 75 % v pravidelných spojích autobusové dopravy v rámci ČR.

ZTP/P – má osoba se zvlášť těžkým funkčním postižením nebo úplným postižením pohyblivosti (*osoba je schopna chůze v domácím prostředí se značnými obtížemi, nebo není schopna, v exteriéru není schopna samostatné chůze a pohyb je možný zpravidla jen na invalidním vozíku*) nebo orientace (*není schopna samostatné orientace v exteriéru*) s potřebou průvodce, včetně osob s poruchou autistického spektra.

Další nároky držitelů TP, ZTP a ZTP/P upravuje např. zákon o daních z příjmu, o místních poplatcích, o správních poplatcích, o pozemních komunikacích a zákon o dani z nemovitosti.

Benefity plynoucí z průkazu: bezplatná doprava průvodce veřejnými hromadnými dopravními prostředky, bezplatnou dopravu vodícího psa (pokud je osoba úplně nebo prakticky nevidomá a nedoprovází ji průvodce). Držitel může získat slevy ze vstupného na divadelní a filmová představení, či jiné kulturní akce (nenárokový benefit).

Dávky pro osoby se zdravotním postižením

Základní dávkou je invalidní důchod, který vydává ČSSZ na základě posouzení o zdravotním stavu. Osoby se zdravotním postižením mohou žádat o příspěvek na péči, příspěvek na mobilitu a zvláštní pomůcku. Tyto specifické dávky jsou vydávány krajskou pobočkou ÚP ČR, dle místa bydliště.

Příspěvek na péči dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Příspěvek je hrazen ze státního rozpočtu a je poskytovaný osobám závislých na péči jiné fyzické osoby od jednoho roku života. Právo na příspěvek má osoba, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládnutí základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti. Z příspěvku si osoba ze zdravotním postižením hradí pomoc, kterou může dle rozhodnutí poskytovat buď osoba blízká, asistent sociální péče, registrovaný poskytovatel sociálních služeb, dětský domov nebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu. Při posuzování stupně závislosti se hodnotí schopnost zvládat tyto základní potřeby: mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná hygiena, výkon fyziologické potřeby, péče o zdraví, osobní aktivit a péče o domácnost (nehodnotí se u osob do 18 let věku). Na základě posouzení závislosti je poskytnut příspěvek, který se vyplácí měsíčně v kalendářním měsíci, za který náleží.

Výše příspěvku je:

a) Pro osoby do 18 let

- a. 3 000 Kč, jde-li o stupeň I (lehká závislost – osoba nezvládá tři základní životní potřeby)
- b. 6 000 Kč, jde-li o stupeň II (středně těžká závislost – osoba není schopna zvládat čtyři nebo pět základních životních potřeb)
- c. 9 000 Kč, jde-li o stupeň III (těžká závislost – osoba není schopna zvládat šest nebo sedm základních životních potřeb)

- d. 12 000 Kč, jde-li o stupeň IV (úplná závislost – osoba není schopna zvládat osm nebo devět základních životních potřeb)

b) Pro osoby starší 18 let

- a. 800 Kč, jde-li o stupeň I (lehká závislost – osoba nezvládá tři nebo čtyři základní životní potřeby)
- b. 4 000 Kč, jde-li o stupeň II (středně těžká závislost – osoba není schopna zvládat pět nebo šest základních životních potřeb)
- c. 8 000 Kč, jde-li o stupeň III (těžká závislost – osoba není schopna zvládat sedm nebo osm základních životních potřeb)
- d. 12 000 Kč, jde-li o stupeň IV (úplná závislost – osoba není schopna zvládat devět nebo deset základních životních potřeb)

Příspěvek je možné zvýšit o 2000 Kč/kalendářní měsíc pokud osoba splní podmínky stanovené v § 12 zákona č. 108/2006 Sb.

Příspěvek se nevyplácí, pokud je oprávněná osoba po celý kalendářní měsíc hospitalizována a její poskytována zdravotní péče (jsou zde výjimky – viz zákon).

Příspěvek na mobilitu je opakující se nároková dávka určená osobám starším 1 roku a:

- Má nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením ZTP nebo ZTP/P (podle podmínek po 1.1. 2014)
- Opakovaně se za úhradu v kalendářním měsíci dopravuje nebo je dopravována
- Nejsou jí poskytovány pobytové sociální služby v domově pro osoby se zdravotním postižením, domově pro seniory, domově se zvláštním režimem nebo zdravotnickém zařízení ústavní péče (z důvodů hodných zvláštního zřetele může být příspěvek na mobilitu přiznán i této osobě) a není jí po celý kalendářní měsíc poskytována zdravotní péče v průběhu hospitalizace.

Výše dávky je 400 Kč měsíčně a vyplácí se zpětně.

Příspěvek na zvláštní pomůcku je poskytován osobě, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí, nebo těžké sluchové postižení, anebo těžké zrakové postižení charakteru nepříznivého zdravotního stavu a její zdravotní stav nevyklučuje přiznání tohoto příspěvku.

Nárok na pořízení motorového vozidla nebo speciálního zádržného systému má osoba, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí anebo těžkou nebo hlubokou mentální retardaci (okruh zdravotních stavů vylučujících a odůvodňujících přiznání příspěvku je uveden v zákoně č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením).

Další podmínkou pro získání příspěvku je:

- Osoba je starší 3 let (motorové vozidlo, úprava bytu), 15 let (vodící pes), 1 roku (všechny ostatní pomůcky)
- Pomůcka umožní osobě sebeobsluhu nebo ji potřebuje při realizaci pracovního uplatnění, k přípravě na budoucí povolání, k získávání informací, vzdělání anebo ke styku s okolím
- Může ji sama využívat
- Zvláštní pomůcka není zdravotnickým prostředkem, který je hrazen z VZP, anebo je osobě zapůjčen příslušnou zdravotní pojišťovnou, anebo jde o prostředek, který nebyl hrazen z VZP nebo zapůjčen zdravotní pojišťovnou z důvodu nedostatečné zdravotní indikace
- U motorového vozidla je podmínkou, že se osoba musí opakovaně dopravovat, je schopna řídit, anebo je schopna být vozidlem pravidelně převážena.
- Seznam druhů a typů pomůcek je stanovený ve vyhlášce č. 388/2011 Sb., avšak příspěvek může být poskytnut i na pomůcku, která v seznamu není, ale je s některou z uvedených srovnatelná.

U příspěvku na zvláštní pomůcku je stanovena 10% spoluúcast osoby se zdravotním postižením na ceně pomůcky (nejméně 1000 Kč, u vozidla je to stanoveno individuálně). Maximální výše příspěvku je 350 000 Kč (400 000 Kč u schodišťové plošiny, max. 200 000 Kč u motorového vozidla). Vedle těchto limitů je stanoveno také to, že součet všech vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcku nesmí v 60 kalendářních měsících po sobě jdoucích přesáhnout částku 800 000 Kč (850 000 Kč při pořízení schodišťové plošiny).

V **zákoně č. 329/2011 Sb.** o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, § 12 jsou uvedené důvody pro vrácení příspěvku na zvláštní pomůcku.

Další dávky vyplývají z nemocenského a důchodového pojištění, státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi. Z nemocenského pojištění jsou vypláceny čtyři druhy peněžitých dávek (pokud jsou naplněny podmínky pro poskytnutí): *nemocenská, peněžitá pomoc v mateřství, ošetřovné, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.*

Z důchodového pojištění je vyplácen starobní důchod, *invalidní důchod pro invaliditu prvního, druhého nebo třetího stupně; vdovský a vdovecký důchod, sirotčí důchod.* Ze státní sociální podpory může být vyplácen *příspěvek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné a pohřebné.* Z dávek hmotné nouze může být vyplácen *příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení* (ve většině případů musí být nejprve poskytnut příspěvek na živobytí), *mimořádná okamžitá pomoc.*

Invalidní důchod

Zdravotní stav a pracovní schopnost posuzují při zjišťování a kontrolních lékařských prohlídkách okresní správy sociálního zabezpečení. Za tímto účelem je posuzována invalidita a změna stupně invalidity; dlouhodobě nepříznivý stav dítěte a jeho schopnost vykonávat kvůli tomu výdělečnou činnost (pro účely posuzování nezaopatřenosti dítěte). Pojištěnec je invalidní, jestliže mu kvůli dlouhodobě nepříznivému zdravotnímu stavu poklesla pracovní schopnost nejméně o 35 %.

V zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění jsou uvedeny podmínky nároku na invalidní důchod (§38), potřebná doba pojištění (§40) a výše invalidního důchodu (§41).

Žádost sepisuje s lidmi okresní správa sociálního zabezpečení dle místa trvalého pobytu na předepsaných tiskopisech. Žádost lze podat nejdříve čtyři měsíce před dnem, od kterého občan chce důchod přiznat.

Zaměstnávání osob se zdravotním postižením

Osobám se ZP je poskytována zvýšená ochrana na trhu práce. Se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením jsou spojeny tyto pojmy: pracovní rehabilitace, příprava k práci a specializované rekvalifikační kurzy, chráněné pracovní místo, příspěvky pro zaměstnavatele, povinný podíl pro zaměstnávání osob se ZP. **Pracovní rehabilitaci** se rozumí souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání OZP, kterou na základě její žádosti zabezpečují krajské pobočky ÚP ČR a hradí náklady s tím spojené. Je sestaven individuální plán pracovní rehabilitace.

Příprava k práci může být prováděna s podporou asistenta. Tato podpora trvá nejdéle 24 měsíců. Cílem je zapracování OZP na vhodné pracovní místo na základě písemné dohody s ÚP ČR.

Specializované rekvalifikační kurzy probíhají za stejných podmínek jako rekvalifikace. **Chráněné pracovní místo** je místo zřízené zaměstnavatelem pro osobu se ZP na základě písemné dohody s ÚP ČR. Na zřízení je poskytován ÚP příspěvek a chráněné pracovní místo musí být obsazeno po dobu 3 let. Chráněným pracovním místem může být i místo, které je obsazeno OZP (musí to být vymezeno v dohodě s ÚP). **Příspěvek pro zaměstnavatele** je poskytován na *zřízení chráněného pracovního místa* a příspěvek na částečnou úhradu provozních nákladů spojených s tímto místem. Pokud zaměstnává na chráněných pracovních místech více než 50 % z celkového počtu zaměstnanců, tak se mu poskytuje příspěvek na *podporu zaměstnávání* těchto osob (nejvýše do 8000 Kč na zaměstnance, který je OZP). **Povinný podíl zaměstnávání osob se ZP** určuje zaměstnavatelům s více než 25 zaměstnanci povinnost zaměstnat osoby se ZP ve výši 4 % z celkového počtu svých zaměstnanců. Tato povinnost může být naplněna zaměstnáváním v pracovním poměru, odběrem výrobků a služeb nebo odvodem do státního rozpočtu (tyto možnosti jsou rovnocenné a dají se kombinovat).

Sociální služby pro osoby se zdravotním postižením dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Kontakty poskytovatelů sociálních služeb v jednotlivých regionech je možné dohledat ve veřejném registru na stránkách <http://iregistr.mpsv.cz>. Sociální služby můžeme rozdělit na sociální poradenství, služby sociální péče, služby sociální prevence.

Sociální poradenství – poskytované bez úhrady

Sociální poradenství (základní a odborné) – odborné sociální poradenství se zaměřuje na potřeby jednotlivých okruhů skupin lidí. V Brně poskytuje odborné poradenství osobám se ZP např. *Poradna NRZP ČR v Brně.*

Služby sociální péče – poskytované za úhradu

Osobní asistence – terénní služba poskytovaná lidem se sníženou soběstačností a vyžadují pomoc jiné osoby. Poskytuje se bez časového omezení, v přirozeném sociálním prostředí a při činnostech, který dotyčný potřebuje. (V Brně – např. *ParaCENTRUM Fenix, Maltéžská pomoc o.p.s.*).

Pečovatelská služba – terénní nebo ambulantní služba poskytovaná osobám se sníženou soběstačností. Dále je určena rodinám s dětmi, jejich pomoc vyžaduje pomoc jiné osoby. Služba určená časem v domácím prostředí a zařízení sociálních služeb. (V Brně – např. *Pečovatelská služba Nazaria*).

Průvodcovské a předčitatelské služby – terénní nebo ambulantní služba pro osoby se sníženou schopností orientace nebo komunikace. Vyřizování jejich záležitostí. (V Brně – např. *Dům sociálních služeb Josefa Chaloupky pro nevidomé – asistence*).

Podpora samostatného bydlení – terénní služba pro osoby se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, nebo chronického onemocnění (včetně duševního) a jejich situace vyžaduje pomoc jiné osoby. V Jihomoravském kraji pouze v rámci *Sdružení Práh*.

Odlehčovací služby – terénní, ambulantní nebo pobytové služby pro osoby, kteří mají sníženou soběstačnost a je o ně pečováno v přirozeném sociálním prostředí. Cílem je umožnit pečovatelným nezbytný odpočinek. V Brně např. *Centrum Kociánka*.

Centra denních služeb – ambulantní služba poskytovaná lidem se sníženou soběstačností z důvodu věku, zdravotního postižení nebo chronického onemocnění a vyžadují pomoc jiné osoby. Pomoc při osobní hygieně, poskytnutí stravy, vzdělávací činnosti atd. V Brně např. *Občanské sdružení LOGO*.

Denní stacionáře jsou ambulantní službou. Poskytováno osobám, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby. Okruh činností – zvládání péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně, poskytování stravy, atd. V Brně např. *Domov pro osoby se zdravotním postižením – Srdíčko, Denní stacionář – DOMINO*.

Týdenní stacionáře jsou pobytová služba poskytovaná osobám se sníženou soběstačností z důvodu věku nebo zdravotního postižení, a lidem s chronickým duševním onemocněním, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby. V Brně např. *Domov pro osoby se zdravotním postižením – Nojmánek*.

Domovy pro osoby se zdravotním postižením jsou pobytovou službou pro osoby se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby. V Brně např. *Domov pro osoby se zdravotním postižením- GAUDIUM; Domov VELETA*.

Chráněné bydlení je pobytová služba sociální péče. Má formu skupinového, případně individuálního bydlení. V Brně např. *Chráněné bydlení sv. Michaela, Brno*.

Tísňová péče je terénní služba, která poskytuje nepřetržitou distanční hlasovou a elektronickou komunikaci s sobami vystavenými stálém vysokému riziku ohrožení zdraví nebo života v případě náhlého zhoršení jejich zdravotního stavu nebo schopností. V Jihomoravském kraji jsou registrované dvě služby tohoto typu: *Girasole, sdružení pro pomoc a rozvoj z.s.; Tísňová Péče Ing. Adéla Kolouchová*.

Služby sociální prevence

Raná péče – terénní, případně i ambulantní služba pro rodiče a dítě ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené nebo jeho vývoj je ohrožen kvůli nepříznivému zdravotnímu stavu (v Brně např. *Poradna rané péče Dorea*). Poskytována bez úhrady.

Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením jsou službou sociální prevence. Může mít formu ambulantní, případně terénní služby poskytované osobám v důchodovém věku nebo se zdravotním postižením, kterým hrozí sociální vyloučení. Základními činnostmi jsou: zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Poskytovány bez úhrady. V Brně např. *Pretium z.s.; ParaCENTRUM Fenix*.

Sociálně terapeutické dílny – ambulantní služba. Cílem je podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností, nácvik dovedností pro zvládání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucí k sociálnímu začlenění. Poskytovány bez úhrady s výjimkou poskytování stravy nebo pomoci při zajištění stravy. V Brně např. *Sdružení FILIA z.s.*

Sociální rehabilitace je soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností. Podrobná definice viz zákon č. 108/2006 Sb. § 70. Poskytována formou pobytových služeb bez úhrady s výjimkou poskytnutí stravy, ubytování a pomoci při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro

osobní hygienu. V Brně je sociální rehabilitace poskytována např. *AGAPO, o.p.s.; Asociace pomáhající lidem s autismem APLA - JM o.s. Liga vozíčkářů.*

Deinstitucionalizace sociálních služeb

Snaha o transformaci sociálních služeb vychází ze společenských změn postavených na ochraně lidských práv. Je spojena s důrazem na nemateriální hodnoty jako důstojnost a sebeurčení jednotlivce a také zjištěním, že ústavní péče ohrožuje osobní i sociální vývoj člověka.

České republice se v posledních letech rovněž začala zaměřovat pozornost na kvalitu poskytování služeb v rámci ústavní péče. Došlo se k závěrům, že zde dochází k rozporu mezi deklarovanými právy lidí s postižením a možnostmi jejich naplňování. Výsledkem je snaha nahradit ústavy podporou v komunitě. První projevy transformace byly v roce 2004 v Moravskoslezském kraji. Vláda ČR schválila v roce 2007 *Koncepci podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné sociální službě poskytované v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začlenění uživatele do společnosti* (dále jen *Koncepce*). Navazujícím krokem byl projekt MPSV *Podpora transformace sociálních služeb z roku 2009* (tímto je *Koncepce* naplňována).

Vize deinstitucionalizace jsou rozdělené podle toho pro koho jsou určeny - tedy na vize pro klienta, poskytovatele a vize pro zadavatele, pro společnost. Obecně lze vize shrnout do toho, že má být naplněno začlenění jedince do společnosti, tak aby mohl aktivně a svobodně využívat sociálních služeb, podílet se na společenském životě a zastávat běžné životní role. Uživatelé sociálních služeb nejsou vnímáni společností přes své běžné společenské role.

Pro naplnění deinstitucionalizace jsou stanoveny **tři základní cíle**, které je nutné uskutečnit: zamezit institucionalizaci dalších lidí; transformovat ústavní sociální péči: zrušit ústavy; zajistit dostupnost podpory v komunitě.

Důvody:

Deinstitucionalizace vede ke zlepšení ochrany práv uživatelů služeb

Deinstitucionalizace umožňuje podporu rozvoje osobnosti a kompetencí uživatele služeb

Deinstitucionalizace vede k zvýšení účasti uživatelů služeb na běžném životě společnosti

Deinstitucionalizace umožňuje dosahovat nejlepší praxe sociálních služeb

Deinstitucionalizace napomáhá účelnějšímu využití prostředků pro sociální služby

Deinstitucionalizace umožňuje zaměření na konkrétní potřeby a nezbytnou míru podpory

Deinstitucionalizace napomáhá rozvoji služeb, které lidé chtějí

Principy deinstitucionalizace

Proto, aby byla transformace služeb úspěšná a proces byl trvalý, je nutné dodržovat a sledovat:

- zda změny směřují k začleňování uživatelů sociálních služeb do běžného života
- zda jsou naplňována práva uživatelů sociálních služeb
- zda se změny týkají všech lidí, kteří jsou či budou uživateli sociálních služeb
- zda se rozhodování účastní všichni, zejména pak uživatelé služeb
- zda je zajištěno bezpečí uživatelů sociálních služeb, zejména při rušení ústavních služeb
- zda je zvyšováno povědomí veřejnosti o otázkách spojených se ZP, lidskými právy a celým procesem transformace
- zda je tento řízený proces pravidelně vyhodnocován
- zda se týká všech oblastí života uživatelů sociálních služeb

Velmi vhodné se pro realizaci cílů transformace jeví využívání osobní asistence a asistentů sociální péče.

V oblasti školství s tím souvisí snaha o inkluzivní vzdělávání, které má vstoupit v platnost 1.9.2016.

Osobní asistence

Je dána zákonem č. 108/2006 Sb., §39. Osobní asistence je dle zákona terénní službou, která je časově neomezená a osobní asistent poskytuje základní činnosti. Avšak po domluvě s klientem je možné vykonávat i fakultativní činnosti. Maximální cena stanovená vyhláškou č. 505/2006 Sb. za hodinu osobní asistence činí 120 Kč. (Nevýhodou je, že příspěvek na péči nepokryje měsíční péči osobního asistenta a osoba se zdravotním postižením musí tuto službu hradit ze svého).

Cílem osobní asistence je umožnit člověku s postižením žít v přirozeném prostředí a zabránit tak sociálnímu vyloučení, které u osob se zdravotním postižením hrozí.

Osobní asistence je dvojího typu buď sebeurčující (klient je schopný osobního asistenta sám řídit), anebo řízená (osobní asistenci vyřizuje pro klienta koordinátor).

Osobní asistenci vykonává pracovník v sociálních službách, který by měl mít absolvovaný akreditovaný kurz pracovníka v sociálních službách, pokud nemá zdravotnické vzdělání. Osobní asistent může působit i ve školách a pomáhá žákovi především při tzv. fyzických úkonech. Osobní asistent by měl mít fyzické, osobnostní a odborné předpoklady. Při výběru asistenta by měl zaměstnavatel, ale dle mého názoru i klient zkoumat motivy k této činnosti, protože se mohou vytvářet negativní projekce a pokud osobní asistent není supervidován, tak může dojít k navázání nezdravého vztahu mezi klientem a asistentem.

Asistent sociální péče

Asistentem sociální péče může být pouze fyzická osoba, která není osobou blízkou a která může poskytovat péči osobě závislé na péči jiné fyzické osoby. Musí být starší 18 let věku a je zdravotně způsobilá dle §83 odst. 2 zákona o sociálních službách a neposkytuje péči jako podnikatel. Asistent sociální péče nemusí být registrovaný dle § 79 zákona o sociálních službách, musí být uveden jako pečující osoba v žádosti o příspěvek na péči a musí mít uzavřenou s klientem písemnou smlouvu o poskytnutí pomoci. Přijatá částka z příspěvku na péči jako úhrada za poskytnutou péči je v případě péče asistenta sociální péče osvobozena od povinnosti zdaňování, a zároveň z něj neodvádí zdravotní pojištění.